

Ks. JACEK PAWELCZYK

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
Wydział Teologiczny

ŚRODKI ROZWOJU ŚWIĘTOŚCI LUDZI ŚWIECKICH NA PODSTAWIE PISM BISKUPA CZESŁAWA DOMINA W LATACH 1992–1996

MEANS OF THE SANCTITY OF LAITY BASED
ON WRITINGS OF BISHOP CZESŁAW DOMIN IN YEARS 1992–1996

ABSTRACT:

Świętość to cel, jaki Pan Bóg stawia każdemu chrześcijaninowi. Aby ów cel osiągnąć, człowiek korzysta ze środków obecnych w Kościele. Na ten temat powstało już wiele publikacji naukowych i przewodników duchowych, m.in.: J. Bochenka *Zarys ascetyki*, T. Mertona *Modlitwa i świętość*, *Nowy człowiek*, T. à Kempis *O naśladowaniu Chrystusa* czy E. Weron *Teologia życia wewnętrznego ludzi świeckich*.

W niniejszym artykule przedstawiono nauczanie Biskupa Czesława Domina, który w wielu swoich wystąpieniach podejmował temat środków rozwoju świętości. Podczas opracowywania tekstu sięgnięto po metodę porównawczo-analityczną.

Wśród środków rozwoju świętości Biskup Domin wyróżnia modlitwę, życie sakramentalne, walkę ze złem i kult. W swoich wystąpieniach podkreśla wartość modlitwy, zaznaczając, że nie należy wątpić w jej skuteczność i w rozmowie z Bogiem wykazać postawę wręcz natarczywą.

Swoją pełnię modlitwa osiąga w sakramentach świętych. Zauważa także, że istotnym środkiem rozwoju świętości jest walka ze złem, którą człowiek ma podjąć poprzez słowo Boże, modlitwę i post. Ostatnią pomocą w dążeniu do doskonałości jest kult Miłosierdzia Bożego, Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny i św. Michała Archanioła.

Słowa biskupa, bardzo proste i mądre zarazem, są nieocenioną pomocą w dążeniu człowieka do świętości.

Holiness is a goal that God sets for every Christian. To achieve this goal, man uses the means present in the Church. Many scientific publications and spiritual guides have already been written on this subject, including *Zarys ascetyki* by Jan Bochenek, *Modlitwa i świętość*, *The New Man* by Thomas Merton, *The Imitation of Christ* by Thomas à Kempis or *Teologia życia wewnętrznego ludzi świeckich* by Eugeniusz Weron.

This paper presents the teachings of Bishop Czesław Domin, who in many of his speeches dealt with the subject of the means of developing holiness. The comparative-analytical method was applied for working out the text.

Among the means of developing holiness, Bishop Domin distinguishes prayer, sacramental life, the fight against evil and worship. In his speeches, he emphasizes the value of prayer, stating that its effectiveness should not be doubted, and in a conversation with God, one must show an almost insistent attitude. Prayer reaches its fullness in the sacraments. He also notes that an important means of developing holiness is the fight against evil, which man is to undertake through the word of God, prayer and fasting. The last help in the pursuit of excellence is the worship of Divine Mercy, Immaculate Heart of the Blessed Virgin Mary and St. Archangel Michael.

The Bishop's words, very simple and wise at the same time, are an invaluable help in man's pursuit of holiness.

Wstęp

Człowiek w chrzcie świętym otrzymuje powołanie do świętości i uczestniczy w tajemnicy życia Bożego, które zawiera się w Trójcy Świętej. Bóg wciąż wychodzi do człowieka z orędziem swojej Miłości Miłosiernej, czyli Miłosierdziem Bożym, aby pociągnąć człowieka do siebie, czyli go uświęcić. W tych wielkich godnościach i zadaniach człowieka Bóg nie zostawia go samego, ale przychodzi do niego z posługą Kościoła. „Uświęcenie człowieka w Chrystusie i uwielbienie Boga – mówi Sobór Watykański II – jest celem wszystkich innych dzieł Kościoła” (KL 10). Te zadania Bóg polecił Kościołowi, dając mu także narzędzia, środki do ich spełnienia: „To właśnie w Kościele złożona została pełnia środków zbawienia” (UR 3).

Kościół jest Matką, która prowadzi swoje dzieci, trzymając je za rękę. Ręką Kościoła są środki zbawienia, czyli modlitwa, sakramenty święte, krzyż, czyli ofiara w zmaganiu się z grzechem, oraz kult samego Boga i kult świętych. Tym środkiem poświęcił biskup Czesław Domin¹ wiele miejsca w swoich pismach, chcąc jako pasterz w imieniu Kościoła prowadzić swoich wiernych do zbawienia, do świętości.

1. Modlitwa

W rozumieniu problemu modlitwy wychodzi biskup od prawdy miłości Boga. Stwierdza, że Bóg nas kocha² i powołuje się na słowa z Ewangelii św. Jana: „Tak Bóg umiłował świat, że Syna swojego Jednorodzonego dał” (J 3,16). Modlitwa jest odpowiedzią człowieka na miłość Boga i wprowadza człowieka w stosunki osobiste z trzema Osobami Boskimi³. Sam Syn Boży – jak stwierdza biskup – nauczył nas, że mamy zwracać się do Boga: Abba – Ojcze⁴. Z takiej modlitwy – miłości do Boga – płynie radość, pokój i siła do spełnienia trudnych obowiązków życiowych⁵, albowiem ona oznacza miłosne zjednoczenie człowieka z Bogiem. Dlatego

¹ Bp Czesław Domin, syn Franciszka i Rozalii z Podgórskich, urodził się 6.07.1929 r. w Mi chałkowicach. Po uzyskaniu matury w 1948 r. wstąpił do Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Po ukończeniu studiów teologicznych na Uniwersytecie Jagiellońskim otrzymał święcenia kapłańskie 28.06.1953 r. Konsekracja biskupa Czesława Domina odbyła się w święto Wniebowzięcia NMP, 15.08.1970 r. w katedrze w Katowicach. Od 1980 r. był przewodniczącym Komisji Charytatywnej Episkopatu Polski, a następnie w latach 1990–1993 przewodniczącym Caritas Polska. W 1991 r. Jan Paweł II powołał go na członka Nadzwyczajnego Zgromadzenia Synodu Biskupów Europy. 1.02.1992 r. został mianowany przez Ojca Świętego biskupem ordynariuszem diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. Ingres do katedry koszalińskiej odbył się 23.02.1992 r. 15.03.1996 r., o godz. 12.45 zmarł po długiej chorobie w klinice onkologicznej w Warszawie.

² Por. „Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne” [dalej: KKWD] 10-12 (1994), s. 28.

³ Por. S. Urbański, *Teologia modlitwy*, Warszawa 1999, s. 42.

⁴ Por. KKWD 10-12 (1994), s. 28.

⁵ Por. tamże.

biskup zachęca, aby wierni nie wątpili w skuteczność modlitwy⁶. Wprost przeciwnie, należy głęboko ufać Bogu⁷.

Sens modlitwy – jak wyżej widzimy – bp Domin opiera na miłości Boga: „Bóg was miłuje”, a skuteczność uzależnia od dwóch rzeczy: ufności i wolności od grzechu, czyli czystości duszy⁸. Ze względu na te warunki uważa, że najskuteczniejsze są modlitwy dzieci⁹.

Biskup zachęca wiernych do modlitwy wspólnej, która najpełniej wyraża się we mszy św. W niej poleca umieszczać wiele intencji w czasie modlitwy powszechnej¹⁰. Zaprasza także do modlitwy indywidualnej jako osobistego spotkania z Bogiem¹¹.

Modlitwa ma zawsze charakter chrystocentryczny¹², dlatego wśród wszystkich modlitw bp Czesław jako najważniejszą stawia mszę św., która jest uobecnieniem ofiary Chrystusa na krzyżu¹³. W modlitwie tej ofiarujemy Bogu Ojcu naszą miłość; modlimy się pełniej, gdy „ofiarujemy Ojcu Ciało i Krew Jego Syna Jezusa Chrystusa”¹⁴. Tym bardziej z powszechnego kapłaństwa wiernych wynika obowiązek modlitwy, a szczególnie „udział we mszy św., czyli składanie duchowych ofiar”¹⁵. Modlitwa, a szczególnie udział we mszy św. jest – według biskupa – dowodem postawy służby i czujności wiernych. Przytacza tutaj z Ewangelii przykład Pana wracającego z uczty, który zastaje czuwających swoich służących¹⁶.

Choć biskup wyraźnie nie rozgranicza rodzajów modlitwy, jednak można by przedstawić następujący podział: modlitwa uwielbienia, dziękczynienia, przepraszania i prośby. W modlitwie uwielbienia podkreśla przede wszystkim miłość Boga do człowieka i odpowiedź człowieka również miłością. Syn Boży nauczył nas wołać do Boga: „Ojcze”¹⁷. Tylko kochające dziecko pragnie uwielbiać Boga słowami: „Abba – Ojcze, święć się Imię Twoje”¹⁸. Swoje uwielbienie kieruje biskup przede wszystkim do Trójcy Przenajświętszej, ponieważ z Niej istniejemy i w Niej żyjemy: „Od momentu chrztu św. uczestniczymy w życiu i miłości Trójcy Przenajświętszej”¹⁹. Uwielbienie Trójcy Przenajświętszej jest skutkiem chrztu św. i wejścia w miłość Bożą. Domaga się także wyznawania wiary w Boga w Trójcy Jedynej²⁰. Biskup uwielbia kolejne Osoby Trójcy Przenajświętszej. Mówi

⁶ Por. C. Domin, Listy Pastorskie [dalej: LP].

⁷ Por. KKWD 1996, nr 10-12, s. 46-48; C. Domin, *Hymn ku czci Bożego Miłosierdzia* (5.10.1988), w: *Kazania o Miłosierdziu Bożym*, red. W. Kubacki, Kraków 1992, s. 254.

⁸ Por. tamże.

⁹ Por. tamże.

¹⁰ Por. LP 5; KKWD 4-6 (1993), s. 15-19.

¹¹ Por. C. Domin, Odezwa [dalej: OD] 2, s. 2.

¹² Por. D.E. Wider, *Modlitwa. Studium z zakresu teologii modlitwy*, Lublin 1995, s. 163.

¹³ Por. KKWD 4-6 (1993), s. 15-19.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Por. KKWD 1-3 (1995), s. 33.

¹⁶ Por. LP 11.

¹⁷ Por. KKWD 10-12 (1994), s. 28.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ KKWD 4-6 (1994), s. 50.

²⁰ Por. tamże.

o stworzeniu świata i błogosławieństwie, którego Bóg Ojciec udziela ludzkości²¹. Uwielbia Boga Ojca w ofierze mszy św. i zachęca wiernych do tego uwielbienia razem z ofiarą Jezusa Chrystusa²². Uwielbienie drugiej Osoby Boskiej – Syna Bożego – teolog wiąże przede wszystkim z Jego męką, śmiercią i zmartwychwstaniem²³, a także z Jego kapłaństwem i ofiarą mszy św., w której ofiaruje siebie Ojcu za nas²⁴. Ducha Świętego ujmuje jako Uświęciciela i Oświecającego nasze umysły²⁵: „Albowiem Duch Święty organizuje i rozwija, a wreszcie doprowadza do pełni świętości życie chrześcijańskie”²⁶. W Trójcy Przenajświętszej biskup często uwielbia największy przymiot Boży, powtarzając: „Uwielbiamy Miłosierdzie Boże”²⁷.

Drugą modlitwą, jaką wypowiada hierarcha i do jakiej zachęca wiernych, jest dziękczynienie. Oczywiście najpiękniejszym dziękczynieniem jest ofiara mszy św. jako uobecnienie ofiary Chrystusa na krzyżu²⁸. Dlatego właśnie, jak już wspominałem, biskup zachęca do udziału we mszy św. Wdzięczność i dziękczynienie Bogu wyprowadza z wielkiej dobroci i hojności Boga, który obdarza człowieka. Mówi o wdzięczności Bogu za łaski²⁹, o „Bogu bogatym w miłosierdzie”. Postawa wdzięczności Bogu jest postawą dobrego dziecka, które jest świadome darów Bożych, którymi żyje³⁰.

Kolejną modlitwą, bez której nie można otrzymać miłosierdzia, jest przeproszenie Boga, przebłaganie Go za grzechy. Przyznanie się do grzechu to pokorne postawienie siebie wobec miłosierdzia Bożego. Biskup przeciwstawia tej postawie ludzi pysznych i dufnych, którzy „przez grzech odeszli od Boga [...] a nawet potrafią się z tego publicznie chwalić”³¹. Poleca modlić się za tych ludzi, aby uznali swoją winę. Latem 1992 roku Polskę dotknęła klęska suszy. Biskup w tym doświadczeniu upatruje ludzką niewierność i odejście ludzi od Boga jako przyczynę klęski. Jesienią, zapraszając wiernych do Skrzatusza na odpust diecezjalny, prosi Go o przebaczenie win i o miłosierdzie³².

Bardzo obszerną modlitwą zalecaną przez hierarchę diecezjanom jest prośba, modlitwa błagalna. Człowiek jest słaby i ograniczony w swoich możliwościach, dlatego jak dziecko ma prosić Ojca w niebie o potrzebne dary. Modlitwa wyraża pewną niemoc i lęk człowieka oraz prośbę o Bożą pomoc³³.

²¹ Por. KKWD 7-9 (1993), s. 9.

²² Por. KKWD 4-6 (1993), s. 19.

²³ Por. KKWD 7-9 (1994), s. 17.

²⁴ Por. KKWD 1-3 (1995), s. 32-36.

²⁵ Por. KKWD 7-9 (1993), s. 8.

²⁶ S. Urbański, *Mistyka w polskiej tradycji*, w: *Mistyka drogą zjednoczenia z Bogiem*, Warszawa 1999, s. 88.

²⁷ KKWD 4-6 (1993), s. 16; LP 11.

²⁸ Por. tamże.

²⁹ Por. LP 2.

³⁰ Por. KKWD 4-6 (1993), s. 16.

³¹ KKWD 13 (1996), s. 45-48.

³² Por. tamże.

³³ Por. J. Bochenek, *Zarys ascetyki*, Warszawa 1972, s. 211; Z. Nabzdyk, *Modlitwa – źródło i wyraz duchowości*, w: *Teologia duchowości katolickiej*, s. 129.

Biskup pisze, że modlitwa ma być natarcywa oraz że nie wolno wątpić w jej skuteczność³⁴. Biorąc pod uwagę liczbę prośb do Boga i wskazań, o co wierni mają się modlić, zauważamy największe troski biskupa i to, co zajmowało jego serce. Najczęściej w swoich pismach wzywa diecezjan do modlitwy i modli się o powołania kapłańskie³⁵. Zwraca się wprost do maturzystów, aby modlili się o właściwe rozeznanie powołania³⁶. Odpowiedzialność za powołania wyprowadza bp Domin z jedności Kościoła – a więc biskupów, kapłanów i ludu wiernego³⁷. Prosi, aby w tej intencji uczestniczyć we mszy św. w I czwartek miesiąca i przyjąć Komunię św. oraz zamawiać msze św. o powołania kapłańskie³⁸. Nadto kilkakrotnie prosi chorych, aby w tej intencji ofiarowali swoje modlitwy i cierpienia³⁹. Można powiedzieć, że powołania kapłańskie były główną troską bp. Czesława Domina. W tej intencji najwięcej się modlił.

Kolejną troską biskupa, godną podkreślenia, są rodziny. Szczególnie poleca, aby prosić Boga o ducha modlitwy w rodzinach, a także o miłość i jedność⁴⁰. Do problemu rodziny dołącza prośby za narzeczonych, dzieci nienarodzone i dzieci marnotrawne⁴¹. Te prośby poleca przestawić Bogu szczególnie w czasie pielgrzymki do sanktuariów maryjnych w Skrzatuszu i na Górze Chełmskiej⁴².

Poza tymi głównymi intencjami modlitw błagalnych hierarcha poleca inne prośby. Wiele z nich dotyczy życia społecznego, ojczyzny i świata. Modli się za ojczyznę, rządzących, robotników i rolników, prosi o cierpliwość dla społeczeństwa, o światło Ducha Świętego, o dobre wybory do Sejmu i Senatu, o pokój na Bałkanach⁴³. Wreszcie biskup poleca, aby każdy modlił się za siebie, w swoich sprawach i to zarówno na zgromadzeniach liturgicznych, jak i prywatnie, w modlitwach rannych i wieczornych⁴⁴.

Te różne rodzaje modlitwy według biskupa powinny cechować życie duchowe chrześcijanina. Podsumowując te przejawy modlitwy chrześcijańskiej, warto cytować słowa autora: „Módlmy się – uwielbiając Boga, dziękując Mu i prosząc o łaski”⁴⁵.

W praktyce modlitewnej bp Czesław poleca wiernym trzy rodzaje modlitwy. Po pierwsze, akcentuje wspólne modlitwy ranne i wieczorne, czyli pacierz rodzinny, który umacnia wzajemną miłość rodziny⁴⁶. Następnie zwraca uwagę na

³⁴ Por. LP 4.

³⁵ Por. tamże; KKWD 7-9 (1993), s. 7-9; 1-3 (1994), s. 13-16; 4-6 (1994), s. 50-55; 1-3 (1995), s. 32-36.

³⁶ Por. LP 4.

³⁷ Por. KKWD 1-3 (1994), s. 16.

³⁸ Por. tamże.

³⁹ Por. LP 4; KKWD 7-9 (1993), s. 7-9.

⁴⁰ Por. LP 2; KKWD 4-6 (1994), s. 50-55; C. Domin, Słowo Pasterskie [dalej: SŁ] 4.

⁴¹ Por. tamże.

⁴² Por. LP 2; KKWD 4-6 (1994), s. 50-55; SŁ 4.

⁴³ Por. LP 2; KKWD 7-9 (1993), s. 79; OD 6; OD 3.

⁴⁴ Por. KKWD 4-6 (1994), s. 50-55; 1-3 (1995), s. 32-36.

⁴⁵ KKWD 10-12 (1994), s. 28.

⁴⁶ Por. LP 4.

wielką wartość modlitwy różańcowej, którą bezpośrednio wyprowadza z przesłania Matki Bożej z Fatimy. W nim widzi środek do „ducha pobożności” i „świętości rodzin”⁴⁷. Trzecią modlitwą szczególnie zalecaną przez biskupa jest koronka do Miłosierdzia Bożego. Jako wielki czciciel Miłosierdzia Bożego opiera się na objawieniach św. Faustyny Kowalskiej. Ta modlitwa przynosi Miłosierdzie Boże grzesznikom. „Odmawiajcie koronkę do Miłosierdzia Bożego”⁴⁸ – pisze. Wśród modlących się pierwszeństwo mają dzieci i chorzy. Ich modlitwy są najskuteczniejsze. Dzieci zyskują łaskę przez ufność i czystość⁴⁹, chorzy przez cierpienie związane z cierpieniami Chrystusa⁵⁰. Biskup poleca wzorować się na ich ufności i czystości oraz dobrowolnie pościć i ofiarować swoje cierpienia Bogu⁵¹.

2. Życie sakramentalne

Modlitwa swoją pełnię osiąga w sakramentach świętych. Właściwie modlitwa zmierza do tego, aby wprowadzić człowieka w życie sakramentalne, gdzie dokonuje się pełne spotkanie człowieka z Bogiem. Odwrotnie – właściwe życie sakramentalne powoduje ożywienie modlitwy chrześcijanina⁵². Bp Czesław Domin przynagla wiernych, aby nie zaniedbywali życia sakramentalnego w swoim życiu duchowym. Wspomina o prawie wszystkich sakramentach świętych.

Pierwszym sakramentem, inicjującym życie chrześcijańskie, jest chrzest. Mówiąc o wyjątkowym odkupieniu Najświętszej Maryi Panny, biskup stwierdza, że „i my jesteśmy odkupieni i uwolnieni od grzechu pierworodnego od chrztu świętego”⁵³. W tym sakramencie porzucamy grzech, a rozpoczynamy życie łaski, które należy strzec⁵⁴, gdyż – dodaje: „nie można czcić Pełnej łaski Maryi, nie szanując łaski w sobie samym”⁵⁵. Ten pozytywny element chrztu św. – życie łaski – najpiękniej ujmuje autor, gdy pisze o Trójcy Przenajświętszej: „przez sakrament chrztu uczestniczymy w życiu i miłości Trójcy Przenajświętszej”⁵⁶. Konsekwencją tego wielkiego daru chrztu św. ma być wiara i wyznawanie jej przed ludźmi⁵⁷. Z kolei przez chrzest i wiarę „przynależymy do Chrystusa”, czyli „mamy udział w kapłaństwie powszechnym”⁵⁸. Ta świadomość powinna nas skłaniać do „udziału

⁴⁷ Por. OD 6; LP 1; LP 2.

⁴⁸ KKWD 4-6 (1993), s. 15; por. LP 10.

⁴⁹ Por. KKWD 1-3 (1996), s. 45-48.

⁵⁰ Por. LP 2; KKWD 7-9 (1993), s. 9.

⁵¹ Por. SŁ 4.

⁵² Por. B. Bro, *Człowiek i sakramenty*, tłum. M. Bocheńska, Warszawa 1976, s. 100; *Katolicyzm A-Z*, red. Z. Pawlak, Poznań 1982 s. 335.

⁵³ KKWD 7-9 (1994), s. 18.

⁵⁴ Por. A. Santorski, *Duchowość sakramentów chrześcijańskiej inicjacji*, w: *Teologia duchowości katolickiej*, s. 150.

⁵⁵ KKWD 7-9 (1994), s. 18.

⁵⁶ KKWD 4-6 (1994), s. 50.

⁵⁷ Por. tamże.

⁵⁸ KKWD 1-3 (1994), s. 15.

we mszy św. i odpowiedzialności za Kościół”, czyli do głoszenia Dobrej Nowiny i dawania świadectwa o Jezusie⁵⁹.

Drugim ważnym sakramentem, o którym wspomina hierarcha, jest sakrament pokuty. Jest on darem dla grzesznego człowieka, ma swoje źródło w odkupieniu dokonany przez Chrystusa⁶⁰ oraz w Miłosierdziu Bożym. „Uciekajmy się do Miłosierdzia Bożego”⁶¹ – woła biskup. Dowodzi, że ten sakrament jest darem Chrystusa Zmartwychwstałego, który przyszedł do apostołów zgromadzonych w wieczerniku i powiedział im: „Pokój wam. Którym grzechy odpuscicie, są im odpuszczone” (J 2,22)⁶².

Dostrzega w dzisiejszych czasach wielkie niebezpieczeństwo zaniku poczucia grzechu, natomiast w miejsce żalu za grzechy występuje pochwała grzechu⁶³. Stąd wynika troska biskupa o korzystanie z tego sakramentu przez wiernych. Zachęca swoich diecezjan zwłaszcza w Roku Duszpasterskim 1996, dotyczącym sakramentu pojednania: „mamy wszyscy bardziej docenić i często praktykować sakrament pojednania, czyli spowiedź”⁶⁴. Nie ma dla chrześcijanina innej możliwości przyjęcia Miłosierdzia Bożego i odpuszczenia grzechów, przemiany i nawrócenia jak w sakramencie pokuty⁶⁵. Biskup akcentuje w roku liturgicznym szczególnie Niedzielę Miłosierdzia Bożego – II po Wielkanocy, zapewniając, według orędzia Miłosierdzia, że kto wyspowiada się i przyjmie Komunię św. w ten dzień, dostąpi odpuszczenia win i kar⁶⁶. Zachęca wiernych do czujności wobec grożącego nam zła, a czujność rozumie jako czystość duszy i częstą spowiedź⁶⁷.

Z właściwego podejścia do sakramentu pokuty rodzi się świętość rodzin. Musi być pokonany próg spowiedzi⁶⁸. Właśnie dlatego biskup prosi dzieci: „módlcie się o nawrócenie dorosłych, którzy przez grzech odeszli od Boga”⁶⁹.

Następstwem sakramentu pokuty jest Najświętszy Sakrament, w którym Chrystus ubogaca i uświęca oczyszczoną duszę⁷⁰. Omawiając tę tematykę, biskup porusza dwa problemy: mszy św. i Komunii św. Msza św., Eucharystia, jest przede wszystkim wielkim darem dla wierzących: „Wobec daru Eucharystii jesteśmy równi godnością”⁷¹. To domaga się od wiernych jedności Kościoła i wzajemnej służby⁷². Rok Duszpasterski 1993 był poświęcony tajemnicy Eucharystii, dlatego bp Domin często nawiązuje do tej problematyki i ukazuje jej wagę. „A przecież

⁵⁹ Por. KKWD 1-3 (1995), s. 32-33.

⁶⁰ Por. KKWD 7-9 (1994), s. 18-19.

⁶¹ LP 10.

⁶² KKWD 4-6 (1993), s. 16.

⁶³ Por. KKWD 1-3 (1996), s. 45-48.

⁶⁴ KKWD 4-6 (1993), s. 16.

⁶⁵ Por. W. Słomka, *Duchowość sakramentu pokuty i pojednania*, w: *Teologia duchowości katolickiej*, s. 178.

⁶⁶ Por. LP 10.

⁶⁷ Por. LP 11.

⁶⁸ Por. tamże.

⁶⁹ KKWD 1-3 (1996), s. 47.

⁷⁰ Por. P. Ogórek, *Mistyka według T. Mertona*, Warszawa 1996, s. 108.

⁷¹ LP 6; por. F. Salezy, *Filotea*, tłum. H. Libiński, Olsztyn 1985, s. 214.

⁷² Por. tamże.

Msza św. – pisze – jest ubecznieniem ofiary Chrystusa na krzyżu, podjętej z miłosierdzia względem nas⁷³. W zbawczej ofierze Jezusa msza św. ma swoje źródło. Ludzkie zaangażowanie polega na tym, że „w czasie każdej mszy św. ofiarujemy Bogu Ojcu to, co mamy na ziemi najdroższego: Ciało i Krew Jego Syna”⁷⁴. Ze względu na tę najświętszą tajemnicę hierarcha wyraża smutek, że bardzo wielu diecezjan zaniedbuje obowiązek uczestniczenia w niedzielnej mszy św., co sam stwierdzał w czasie wizytacji biskupiej⁷⁵. Dodaje, że uświęcenie człowieka widzie przez rodziny, przede wszystkim praktykujące Eucharystię⁷⁶. Jako pasterz diecezji zachęca i napomina wiernych do praktyki niedzielnej mszy św., i to zwłaszcza wspólnej rodziców i dzieci⁷⁷. Poza obowiązkiem niedzielnej mszy św. poleca, aby dla większego uświęcenia praktykować mszę św. codzienną⁷⁸. Tutaj wymienia szczególnie mszę św. w I czwartek, I piątek i I sobotę miesiąca, a także mszę św. w czasie pielgrzymek do sanktuariów maryjnych w diecezji⁷⁹.

Konsekwencją ofiary mszy św. jako sakramentu miłości jest Komunia św., która należy do warunków pełnego uczestnictwa w Eucharystii⁸⁰. Aby jak najwięcej osób mogło w taki sposób uczestniczyć we mszy św., Biskup wydał instrukcję o możliwości pełnego uczestnictwa we mszy św. dzieci przedszkolnych. W racjach teologicznych i moralnych podaje argumenty, czym jest Komunia św. dla dziecka: „Komunia św. – pisze – daje możliwość życia życiem Chrystusa, wprowadza dziecko do *esse in Christo*, daje możliwość skierowania pierwszej świadomej miłości do Chrystusa”⁸¹. Bogactwo życia w Chrystusie przez komunię św. promieniuje na życie dziecka, a później osoby dorosłej⁸². Biskup twierdzi, że w komunii św. dzieci zyskują potężną pomoc w pokonaniu trudności i kłopotów życia, w pracy nad sobą i w obronie przed zepsuciem moralnym. „Łatwiej jest bowiem – pisze – chronić od zła, niż wyrwać ze zła”⁸³. Przez Komunię św. dziecku jest łatwiej podjąć świadectwo o wierze w Chrystusa, a także łatwiej rozpoznać głos powołania⁸⁴.

Szczególną troską bp. Czesława Domina, jako dawniejszego dyrektora Caritas Polska, są ludzie chorzy, którym poświęcał wiele trudu i czasu. Z Komunią św., czyli wiatykiem dla chorych, duchowny łączy inny sakrament – namaszczenie chorych. Złożony ciężką chorobą nowotworową napisał do dzieci z całej diecezji ostatni swój list, prosząc ich, aby byli apostołami sakramentu namaszczenia

⁷³ KKWD 1-3 (1996), s. 47.

⁷⁴ Tamże.

⁷⁵ Por. tamże.

⁷⁶ Por. LP 1.

⁷⁷ Por. KKWD 10-12 (1993), s. 5-6.

⁷⁸ Por. KKWD 4-6 (1993), s. 17.

⁷⁹ Por. KKWD 1-3 (1994), s. 13-16; LP 11.

⁸⁰ Por. Jan Paweł II, *List do wszystkich Biskupów Kościoła o tajemnicy i kulcie Eucharystii*, nr 7.

⁸¹ KKWD 10-12 (1993), s. 4.

⁸² Por. A. Dyr, *Duchowość Eucharystyczna*, „Communio” 10 (1995), s. 158.

⁸³ KKWD 10-12 (1993), s. 4.

⁸⁴ Por. tamże.

chorych. Sam pisze o sobie, że 9 grudnia 1995 roku (trzy miesiące przed śmiercią) przyjął ten sakrament z rąk biskupa współpracownika⁸⁵. Sakrament ten wiąże z Komunią św. i spowiedzią, które wprowadzają chorego w zjednoczenie ze Zbawicielem⁸⁶. Uzasadnia ten sakrament słowami św. Jakuba: „Choruje ktoś wśród was? Niech sprowadzi kapłanów Kościoła, by się modlili nad nim i namaścili go olejem w Imię Pana” (Jk 5,14). Pisze o złym rozumieniu tego sakramentu jako sakramentu dla umierających, podczas gdy faktycznie dźwiga on chorego i sprawia uzdrowienie⁸⁷. Bp Czesław prosi dzieci, aby były „małymi apostołami sakramentu namaszczenia chorych”⁸⁸. Wyjaśnia, że mają modlić się za chorych, a także przekonać ich do przyjęcia tego sakramentu, zwłaszcza gdy zachoruje starsza osoba z ich rodziny⁸⁹. Taka troska hierarchy o chorych wynika także z jego kultu Miłosierdzia Bożego. Pragnie, aby chorzy mieli jak największy dostęp do łaski Bożej w sakramentach⁹⁰.

W wielu miejscach biskup podejmuje także problem sakramentu kapłaństwa. Rozumie go w dwóch wymiarach: hierarchicznym i powszechnym. Chrystus jest jedynym i wiecznym Kapłanem, gdyż dokonał odkupienia i od Niego bierze początek wszelkie kapłaństwo⁹¹. Kapłaństwo hierarchiczne, twierdzi biskup, ma swoje źródło w osobistym wezwaniu człowieka przez Chrystusa, czyli powołaniu. Rozpoczyna się ono poprzez przyjęcie święceń⁹². Wymienia trzy stopnie kapłaństwa hierarchicznego: biskupstwo, kapłaństwo i diakonat⁹³. Biskup wspomina o dzisiejszych atakach na kapłaństwo hierarchiczne. W tym m.in. celu powołuje do życia Rodzinę Przyjaciół Seminarium Koszalińskiego, aby bronić kapłaństwa i powołań od ataków złego ducha. A także prosi o modlitwę za biskupów, kapłanów i kleryków oraz o nowe powołania kapłańskie⁹⁴.

Po kapłaństwie hierarchicznym bp Domin wiele miejsca poświęca kapłaństwu powszechnemu, do którego przynależą wszyscy wierni przez wiarę i chrzest⁹⁵. Z tego kapłaństwa wyprowadza dwa podstawowe obowiązki:

- 1) składanie ofiar duchowych, czyli udział we mszy św.;
- 2) odpowiedzialność za Kościół, czyli głoszenie misji Dobrej Nowiny⁹⁶.

Wyjaśnia, co znaczy głosić Dobrą Nowinę:

- 1) „dawać świadectwo o Jezusie”,
- 2) „świadczyc o życiu i zmartwychwstaniu Jezusa”,
- 3) „być znakiem Boga”.

⁸⁵ Por. KKWD 1-3 (1996), s. 47.

⁸⁶ Por. tamże.

⁸⁷ Por. tamże.

⁸⁸ Tamże.

⁸⁹ Por. tamże.

⁹⁰ Por. tamże.

⁹¹ Por. KKWD 1-3 (1995), s. 32-36.

⁹² Por. tamże, s. 34.

⁹³ Por. tamże.

⁹⁴ Por. KKWD 1-3 (1994), s.13-16.

⁹⁵ Por. tamże.

⁹⁶ Por. KKWD 1-3 (1995), s. 32-36.

Przytacza tutaj także słowa Soboru Watykańskiego II: „czym dusza jest w ciebie, tym niechaj będą w świecie chrześcijanie” (KK 38)⁹⁷.

Z przyjęcia tych dwóch rodzajów kapłaństwa płynie jedność całego Kościoła, czyli kapłanów, biskupów i ludu wiernego⁹⁸. Dzisiejszy świat – zdaniem autora – niesie wiele pokus i zagrożeń dla kapłaństwa. Podaje za św. Janem, że są to „pożądliwość ciała, pożądliwość oczu i pycha tego życia” (1 J 2,16). W związku z tym prosi wiernych o modlitwę i post w intencji ożywienia kapłaństwa powszechnego oraz o modlitwę za biskupów i kapłanów i o nowe powołania kapłańskie⁹⁹.

Na temat sakramentu małżeństwa pisze biskup niewiele. Dostrzega problemy życia małżeńskiego i rodzinnego i dlatego szerzej omawia realia dotyczące rodziny. Przy różnych okazjach poleca modlić się za małżeństwa i rodziny. Niekiedy także dołącza tutaj narzeczonych¹⁰⁰. Bp Czesław dostrzega wielkie zagrożenia bytowe dla polskiej rodziny, szczególnie w czasie przekształceń. Poleca rodzinom przejmować małe areale ziemi po byłych ośrodkach PGR, aby uprawiać ziemię i utrzymać rodzinę¹⁰¹.

Powołuje do życia Stowarzyszenie Rodzin Katolickich, którego zadaniem jest m.in. pomoc duchowa i materialna rodzinom oraz polityka prorodzinna oparta na Ewangelii¹⁰². Zauważa także ważny problem nieposzanowania życia w rodzinach, czyli zabijanie dzieci nienarodzonych, co godzi w samo serce małżeństwa i rodziny. Bp Czesław podejmuje dwie inicjatywy:

1. Organizuje poparcie dla obywatelskiego projektu Konstytucji RP, gdzie jest zapewnione podstawowe prawo ochrony życia człowieka od początku istnienia.

2. Zakłada Dom Samotnej Matki w Koszalinie, aby pomóc matkom w stanie błogosławionym. Sam zachęca wiernych, aby „służyć życiu człowieka już od poczęcia”¹⁰³.

Biskup podejmuje problem rodziny szczególnie w Roku Rodziny i stawia za wzór wszystkim rodzinom w diecezji Najświętszą Rodzinę z Nazaretu. Wskazuje, aby w oparciu o wzór tej Rodziny kształtować życie dzisiejszych rodzin¹⁰⁴. Wyróżnia tutaj postać Matki Bożej, której powierza wszystkie rodziny, aby Ona „strzegła świętości rodzin”¹⁰⁵. „Przez pośrednictwo Matki Bożej – pisze – będziemy prosić Boga o łaski i błogosławieństwo dla każdej rodziny”¹⁰⁶. Ta pomoc jest potrzebna, aby realizować „szczytne zadania stojące przed rodziną”¹⁰⁷.

Nie spotkałem fragmentów w listach biskupa mówiących o sakramencie bierzmowania, natomiast mówi on wielokrotnie o roli Ducha Świętego.

⁹⁷ Tamże.

⁹⁸ Por. KKWD 1-3 (1994), s. 15.

⁹⁹ Por. KKWD 1-3 (1995), s. 32-36.

¹⁰⁰ Por. LP 2; KKWD 4-6 (1994), s. 54-55; C. Domin, Komunikat [dalej: K] 1; SP 4.

¹⁰¹ Por. LP 3.

¹⁰² Por. C. Domin, Instrukcja [dalej: IN] 1.

¹⁰³ OD 4; por. LP 10.

¹⁰⁴ Por. K 1.

¹⁰⁵ LP 1.

¹⁰⁶ K 1.

¹⁰⁷ Tamże.

3. Walka ze złem

Poza podstawowymi środkami do uświęcenia człowieka, jakimi są sakramenty święte i modlitwa, biskup dodaje jeszcze walkę ze złem. Uważa, że nie wystarczy spełnianie dobra i modlitwa, ale trzeba się także jawnie przeciwstawić złu. Grzech jest największym wrogiem życia duchowego. Każdy sukces w życiu duchowym jest ściśle związany z decyzją nietolerowania w sobie obrazy Boga w żadnej postaci¹⁰⁸.

Biskup Czesław daje za przykład zła dwa systemy totalitarne: faszyzm i komunizm, które chciały opanować całego człowieka. Domagały się one bezwzględnego posłuszeństwa, co rodziło w człowieku brak odpowiedzialności i poczucie niewinności w popełnianiu złych czynów, czyli tzw. niewinność niewolnika¹⁰⁹. Biskup dodaje, że zgodnie z głosem sumienia, nie wolno nie sprzeciwić się takiemu systemowi, gdyż inaczej człowiek staje się sługą zła¹¹⁰. Podobnie jest z całym systemem zła, którego autorem jest szatan. Nie może chrześcijanin nie sprzeciwić się złu i szatanowi, gdyż w przeciwnym razie jemu służy. Dla porównania bp Czesław dodaje, że i niewidzialne systemy zła obiecują swoim sługom wielkie korzyści, czyli kuszą. Systemy totalitarne dbały o swoich urzędników i pochlebców¹¹¹. Podobnie szatan obiecuje swoim sługom zaspokojenie trzech pokus: pożądlivość ciała, oczu i pychy tego życia¹¹². Biskup zalicza do tego „cielesność, pijaństwo, nieumiarkowane pożądanie, sławę, zaszczyty i stanowiska”¹¹³.

Teolog wymienia wiele przejawów zła, którym posługuje się szatan, aby zwieść człowieka z drogi dobra. Szatan używa metody kuszenia, czyli kłamstwa i fałszywych obietnic. Wyjaśnia to biskup na zasadzie kuszenia Jezusa na pustyni. Podobnemu kuszeniu podlega każdy człowiek¹¹⁴.

Wśród zła grożącego człowiekowi autor wymienia następujące: niechęć do pracy i przestępczość, bezrobocie¹¹⁵, obojętność na zło społeczne i zły przykład¹¹⁶, apatia i egoizm¹¹⁷, uchylanie się od odpowiedzialności i postawa bierności¹¹⁸, pijaństwo, pożądlivość i wady narodowe¹¹⁹, zamazanie świadomości grzechu i nieuczestniczenie w wyborach społecznych¹²⁰.

¹⁰⁸ Por. A. Marchetti, *Zarys teologii życia duchowego*, t. 2, tłum. J.E. Bielicki, Kraków 1996, s. 26.

¹⁰⁹ Por. KKWD 1994, nr 4-6, s. 50-55.

¹¹⁰ Por. tamże.

¹¹¹ Por. tamże.

¹¹² Por. KKWD 1995, nr 1-3, s. 32-36.

¹¹³ Tamże.

¹¹⁴ Por. tamże.

¹¹⁵ Por. LP 2, 3.

¹¹⁶ Por. KKWD 1993, nr 7-9, s. 7-9.

¹¹⁷ Por. LP 6.

¹¹⁸ Por. KKWD 1994, nr 4-6, s. 50-55.

¹¹⁹ Por. KKWD 1995, nr 13, s. 32-36.

¹²⁰ Por. LP 10; OD 6.

Wobec tego zła bp Domin proponuje wiernym zdecydowany sprzeciw oraz oddanie siebie, rodziny, parafii i diecezji Niepokalanemu Sercu Najświętszej Maryi Panny. Czyni to osobiście w Skrzatuszu 20 września 1992 roku, w pierwszym roku swojego posługiwania pasterskiego w diecezji, kiedy poleca Matce Bożej ochronę przed grzechem wszystkich diecezjan¹²¹. Twierdzi, że „Maryja została cudownie zachowana od grzechu pierwotnego i od każdego grzechu, i strzeże od niego także swoje dzieci”¹²².

W drugiej kolejności biskup zaleca, aby strzec daru łaski za wzorem Maryi. „Nie jest możliwe – dodaje – czcić należycie Pełną Łaski bez szanowania w samym sobie łaski Bożej”¹²³. Jej łaskę znajdujemy w Eucharystii, w czasie której „składamy duchowe ofiary, Ciało i Krew Jezusa Chrystusa i siebie samych Ojcu Niebieskiemu”¹²⁴.

Kolejną radą teologa odnośnie do walki chrześcijanina ze złem jest kult Miłosierdzia Bożego. Przedstawiłem to zagadnienie wyżej. Biskup przytacza orędzie Miłosierdzia Bożego przekazane s. Faustynie Kowalskiej. „Jesteśmy grzesznikami – pisze – a tylko w Miłosierdziu Bożym dostąpimy odpuszczenia win i kar”¹²⁵. Następnie dodaje: „Uciekajmy się do Miłosierdzia Bożego”¹²⁶. Objawia się ono najpełniej w sakramentach świętych, szczególnie w sakramencie pokuty¹²⁷.

W dalszej kolejności biskup radzi wiernym, aby zło zwalczali trzema sposobami: „Słowem Bożym, modlitwą i postem”¹²⁸. Poleca nie tylko czytać Pismo św., ale też żyć Słowem Bożym. Wśród modlitw wymienia szczególnie różaniec, koronkę i nowennę do Miłosierdzia Bożego¹²⁹. Zarządza również dla całej diecezji obowiązek odmawiania w każdej parafii modlitwy przed błogosławieństwem: „Święty Michale Archaniele, broń nas w walce...”¹³⁰. Kilkakrotnie teolog akcentuje rolę postu. Jak Jezus podjął post na pustyni, tak powinni czynić również wierni. Przytacza słowa Pana Jezusa: „Ten rodzaj złych duchów wyrzuca się tylko modlitwą i postem” (Mt 17,21). Uważa, że post jest skuteczny szczególnie w pokonaniu pokus szatańskich¹³¹.

Po przyjęciu ww. środków biskup poleca konkretne czyny przeciwstawiające się złu. Przede wszystkim akcentuje pracę, która chroni człowieka przed złem, skłania ku dobru i zapewnia byt rodzinie¹³². Hierarcha w tym celu napisał do

¹²¹ Por. KKWD 7-9 (1992), s. 9.

¹²² KKWD 7-9 (1994), s. 17-20.

¹²³ KKWD 1-3 (1995), s. 32-36.

¹²⁴ Tamże.

¹²⁵ Por. LP 10.

¹²⁶ Tamże.

¹²⁷ Por. L. Bouyer, *Wprowadzenie do życia duchowego. Zarys teologii ascetycznej i mistycznej*, tłum. L. Rutowska, Warszawa 1982, s. 85.

¹²⁸ KKWD 1-3 (1995), s. 35.

¹²⁹ Por. LP 10; KKWD 4-6 (1993), s. 15-19.

¹³⁰ Por. KKWD 4-6 (1993), s. 15-19.

¹³¹ Por. tamże, s. 35; LP 1.

¹³² Por. LP 3.

wiernych oddzielny list: „O godności pracy na roli”, w którym zachęca, aby diecezjanie przejmowali ziemię po PGR i uprawiali ją¹³³.

4. Kult

Człowiek doświadcza swojej słabości w dążeniu do Boga, czyli w uświęcaniu się. Bardzo mozolnie podejmuje różne środki, aby się zbliżyć do Boga. Potrzebne jest człowiekowi całkowite powierzenie się Opatrzności i mocy Bożej, oddanie swoich władz pod kierownictwo Boże. Mamy tutaj do czynienia z pełnymi kultami Boga i świętych – jest to pewna droga do uświęcenia człowieka¹³⁴. Bp Czesław pragnie zaszczerpić w wiernych pełne oddanie, czyli kult: Boga w Trójcy Świętej Jedynego, Miłosierdzia Bożego, Niepokalanego Serca Maryi i św. Michała Archanioła. W świętych jest światło Boże i żywotne soki, które spływają na nas i udoskonalają w świętości¹³⁵.

Z Trójcy Świętej teolog wywodzi wszelkie istnienie i sens życia człowieka. Twierdzi, że człowiek uświęca się przez zanurzenie się w życie i miłość Trójcy Świętej. Rozpoczyna się to od chrztu świętego¹³⁶. Miłość i jedność Osób Trójcy Przenajświętszej jest obrazem jedności Kościoła¹³⁷. W Imię Trójcy Świętej byliśmy ochrzczeni. Każdy list biskup kończy błogosławieństwem w Imię Osób Świętej Trójcy. Akcentuje także kolejne Osoby Trójjedynego Boga. Msza św. – według hierarchy – jest dowodem kultu całej Trójcy. „W niej – pisze – ofiarujemy Ojcu Ciało i Krew Jego Syna Jezusa Chrystusa”¹³⁸. Podobnie w aklamacji wyznajemy cześć i hołd dla Trójcy Świętej. Biskup przytacza piękne słowa modlitwy *Ojcze nasz* i zachęca wiernych, aby wołali do Ojca w niebie słowami tej modlitwy, szczególnie wypowiadając słowa: „chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj”¹³⁹. W innym miejscu zachęca wiernych, aby prosili o błogosławieństwo Ojca Niebieskiego¹⁴⁰.

Drugą Osobę Trójcy Świętej – Jezusa Chrystusa, Syna Bożego, bp Domin wspomina najczęściej. Pisze, że w czasie mszy św. jesteśmy świadkami odkupieńczej śmierci Jezusa i tam dokonuje się prawdziwy kult Boga¹⁴¹. Z krzyża Jezusa płynie całkowite odkupienie człowieka¹⁴². Wielokrotnie pisze o Jezusie jako „jedynym i wiecznym Kapłanie”, dlatego poleca Jemu kapłanów, a także wiernych świeckich sprawujących kapłaństwo powszechne¹⁴³. Z tego oddania się

¹³³ Por. tamże.

¹³⁴ Por. KKWD 4-6 (1994), s. 50.

¹³⁵ Por. J. Bochenek, *Zarys...*, s. 283; H. Misztal, *Komentarz do Konstytucji apostolskiej „Divinus Perfectionis Magister”*, t. 6, Lublin 1987, s. 19.

¹³⁶ Por. KKWD 4-6 (1994), s. 50-55.

¹³⁷ Por. KKWD 10-12 (1994), s. 26-29.

¹³⁸ KKWD 4-6 (1993), s. 19.

¹³⁹ OD 5.

¹⁴⁰ Por. KKWD 7-9 (1993), s. 7-9.

¹⁴¹ Por. KKWD 4-6 (1993), s. 15-19.

¹⁴² Por. KKWD 7-9 (1994), s. 17-20.

¹⁴³ Por. KKWD 1-3 (1995), s. 32-36.

Jezusowi płynnie uświęcenie człowieka, dawanie świadectwa, czyli przyznanie się do Niego¹⁴⁴.

Niewiele pisze Biskup o Duchu Świętym, ale poleca powierzyć się Jemu i modlić się o światło Ducha Świętego¹⁴⁵.

Sporo miejsca poświęca biskup Kultowi Miłosierdzia Bożego, o którym wspominałem wcześniej. Nie wyobraża sobie świętości człowieka bez Miłosierdzia Bożego. Poleca diecezjanom oddać się całkowicie Miłosierdziu Boga. Uczynił to sam na początku swojej posługi, mówiąc w pierwszym kazaniu: „Jezu, ufam Tobie”; „powierzam Miłosierdziu Bożemu moje posługiwanie pasterskie w diecezji”¹⁴⁶. Wobec grzeszności człowieka właśnie w tym kulcie widzi autor nadzieję i uświęcenie wiernych. Słowami: „Uwielbiamy Miłosierdzie Boże”¹⁴⁷ zachęca diecezjan do Kultu Miłosierdzia Bożego. Wyrazem tego kultu ma być czczenie obrazu Jezusa Miłosiernego, odmawianie nowenny i koronki do Miłosierdzia Bożego, uczczenie II niedzieli po Wielkanocy oraz spełnianie miłosierdzia słowem, czynem, modlitwą, ofiarą lub cierpieniem¹⁴⁸. Cytując orędzie przekazane przez s. Faustynę, pisze: „W Miłosierdziu Bożym morze łask wylewa się na dusze”¹⁴⁹.

Bardzo ważnym kultem polecanym przez bp. Czesława jest cześć i oddanie Niepokalanemu Sercu Najświętszej Maryi Panny¹⁵⁰. W tym kulcie biskup widzi rozkwit życia duchowego. Wynika to z trzech przesłanek: 1. Maryja była zachowana od grzechu pierworodnego i każdego grzechu – chroni od grzechu swoje dzieci; 2. Jest pełna łaski, jak powiedział do Niej Archanioł Gabriel – dlatego zachowuje życie łaski u wierzących¹⁵¹; 3. W orędziu z Fatimy poleca ludzkości kult jej Niepokalanego Serca. Biskup prosi diecezjan o całkowity kult Niepokalanego Serca Maryi. Szczególnie zachęca do praktyki pięciu I sobót miesiąca, czyli przyjmowania Komunii św. wynagradzających w te dni oraz do częstego odmawiania modlitwy różańcowej z wezwaniem fatimskim¹⁵². Znamienne jest również, że biskup Czesław odszedł do wieczności ok. miesiąc przed nawiedzeniem diecezji przez Matkę Bożą w figurze fatimskiej. To nawiedzenie sam przygotował. Tak bardzo rozszerzał kult Matki Bożej, że co roku dwukrotnie zwracał się do diecezjan z zachętą do pielgrzymowania do sanktuariów maryjnych¹⁵³.

Wśród kultów zalecanych przez teologa należy wymienić także kult św. Michała Archanioła. W herbie biskupim widniały słowa: „Któż jak Bóg”, co oznacza po hebrajsku imię Michał. Specjalnym dekretem zarządził, aby w każdej parafii,

¹⁴⁴ Por. OD 6.

¹⁴⁵ Por. KKWD 7-9 (1993), s. 7-9.

¹⁴⁶ KKWD 1-3 (1992), s. 17.

¹⁴⁷ KKWD 4-6 (1993), s. 16.

¹⁴⁸ Por. LP 10; KKWD 4-6 (1993), s. 15-19.

¹⁴⁹ Tamże.

¹⁵⁰ Por. KKWD 7-9 (1992), s. 9.

¹⁵¹ Por. KKWD 9 (1994), s. 17-20.

¹⁵² Por. KKWD 7-9 (1992), s. 9; LP 2.

¹⁵³ Por. tamże.

we mszy św. przed błogosławieństwem odmawiać modlitwę „Święty Michale Archaniele, broń nas w walce, przeciw złości i zasadzkom złego ducha...”¹⁵⁴.

Uzasadnia to zarządzenie „zagrożeniem dla wiary i moralności w ojczyźnie”, jakie ostatnio występuje¹⁵⁵. W tym kulcie widzi biskup ochronę przed złem i bezpieczną drogę chrześcijanina do Ojca¹⁵⁶.

Bibliografia

I. ŹRÓDŁA

1. Listy pasterskie

- Domin C., List pasterski na I Niedzielę Wielkiego Postu (8.03.1992), Zbiór Listów Pasterskich, LP 1 (1992), Archiwum Parafii pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Złotowie.
- Domin C., List Pasterski o kulcie maryjnym, zapraszający wiernych na pielgrzymkę do Skrzatusza (5.09.1992), Zbiór Listów Pasterskich, LP 2 (1992), Archiwum Parafii pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Złotowie.
- Domin C., List pasterski na niedzielę 1.09 – o godności pracy na roli (21.10.1992), Zbiór Listów Pasterskich, LP 3 (1993), Archiwum Parafii pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Złotowie.
- Domin C., List pasterski w sprawie modlitwy o powołania kapłańskie (1.01.1993), Zbiór Listów Pasterskich, LP 4 (1993), Archiwum Parafii pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Złotowie.
- Domin C., List pasterski na Niedzielę Miłosierdzia Bożego (6.04.1993), KKWD 4-6 (1993), s. 15-19.
- Domin C., List pasterski na Tydzień Miłosierdzia (7.09.1993), Zbiór Listów Pasterskich, LP 6 (1993), Archiwum Parafii pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Złotowie.
- Domin C., List pasterski na Uroczystość Trójcy Przenajświętszej (24.05.1994), KKWD 4-6 (1994), s. 50-55.
- Domin C., List pasterski na I Niedzielę Wielkiego Postu (14.02.1995), KKWD 1-3 (1995), s. 32-36.
- Domin C., List pasterski na Niedzielę Miłosierdzia Bożego (18.04.1995), Zbiór Listów Pasterskich, LP 10 (1995), Archiwum Parafii pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Złotowie.
- Domin C., List pasterski do niewiast o godności kobiety, zapraszający na pielgrzymkę na Górę Chełmską (8.08.1995), Zbiór Listów Pasterskich, LP 11 (1995), Archiwum Parafii pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Złotowie.
- Domin C., List pasterski do dzieci (29.12.1995), KKWD 1-3 (1996), s. 45-48.

2. Słowo pasterskie

- Domin C., Zaproszenie na pielgrzymkę do Skrzatusza (24.08.1993), KKWD 7-9 (1993), s. 7-9.

¹⁵⁴ Por. tamże.

¹⁵⁵ Por. tamże.

¹⁵⁶ Por. tamże.

Domin C., Wprowadzenie do diecezji tygodnika „Gość Niedzielny” (19.01.1994), KKWD 1-3 (1994), s. 16-19.

Domin C., Zaproszenie na pielgrzymkę do Skrzatusza (1.09.1994), KKWD 7-9 (1994), s. 17-20.

Domin C., Zaproszenie na pielgrzymkę do Skrzatusza (4.09.1995), Zbiór Słowa Pasterskiego, SŁ 4 (1995), Archiwum Parafii pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Złotowie.

3. Odezwy

Domin C., Do diecezjan – prośba o ziemiopłody (5.09.1993), Zbiór odezw, OD 2 (1993), Archiwum Parafii pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Złotowie.

Domin C., Do diecezjan – modlitwa o pokój na Bałkanach (3.01.1994), Zbiór odezw, OD 3 (1994), Archiwum Parafii pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Złotowie.

Domin C., Do kapłanów – poparcie dla projektu obywatelskiego Konstytucji RP (2.08.1994), Zbiór odezw, OD 4 (1994), Archiwum Parafii pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Złotowie.

Domin C., Do diecezjan – prośba o ziemiopłody (12.09.1994), Zbiór odezw, OD 5 (1994), Archiwum Parafii pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Złotowie.

Domin C., Do diecezjan – w sprawie wyborów prezydenckich (6.11.1995), Zbiór odezw, OD 6 (1995), Archiwum Parafii pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Złotowie.

4. Komunikaty

Domin C., Komunikat Biskupa Ordynariusza o pielgrzymce niewiast na Górę Chełmską (2.08.1994), Zbiór Komunikatów, K 1 (1994), Archiwum Parafii pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Złotowie.

Domin C., Nominacja Ks. Dr. Pawła Cieślaka na biskupa pomocniczego diecezji (13.12.1994), KKWD 10-12 (1994), s. 26-29.

5. Instrukcje

Domin C., Instrukcja o zakładaniu oddziałów Stowarzyszeń Rodzin Katolickich (16.08.1993), Zbiór instrukcji, IN 1 (1993), Archiwum Parafii pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Złotowie.

Domin C., Instrukcja o możliwości pełnego uczestnictwa we Mszy św. dzieci przedszkolnych (21.11.1993), KKWD 10-12 (1993), s. 4-6.

6. Homilie

Domin C., Hymn ku czci Bożego Miłosierdzia (5.10.1988), w: *Kazania o Miłosierdziu Bożym*, red. W. Kubacki, Kraków 1992, s. 251-256.

Domin C., Homilia w czasie ingresu do Katedry Koszalińskiej (23.02.1992), KKWD 1-3 (1992), s. 13-17.

7. Inne pisma

Domin C., Akt oddania diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej Niepokalanemu Sercu NMP (20.09.1992), KKWD 7-9 (1992), s. 9.

II. DOKUMENTY KOŚCIOŁA I NAUCZANIE PAPIEŻA

Jan Paweł II, List Ojca Świętego do wszystkich biskupów Kościoła o Tajemnicy i kulcie Eucharystii (24.02.1980).

III. LITERATURA POMOCNICZA

- Bochenek J., *Zarys ascetyki*, Warszawa 1972.
- Bouyer L., *Wprowadzenie do życia duchowego. Zarys teologii ascetycznej i mistycznej*, tłum. L. Rutkowska, Warszawa 1982.
- Bro B., *Człowiek i sakramenty*, tłum. M. Bocheńska, Warszawa 1976.
- Dyr A., *Duchowość Eucharystyczna*, „Communio” 10 (1995), s. 144-172.
- Katolicyzm A–Z*, red. Z. Pawlak, Poznań 1982.
- Marchetti A., *Zarys teologii życia duchowego*, tłum. J.E. Bielicki, t. 1-3, Kraków 1996.
- Misztal H., *Komentarz do Konstytucji apostołskiej „Divinus Perfectionis Magister”*, t. 6, Lublin 1987.
- Nabzdyk Z., *Modlitwa – źródło i wyraz duchowości*, w: *Teologia duchowości katolickiej*, Lublin 1993, s. 124-147.
- Ogórek P., *Mistyka według T. Mertona*, Warszawa 1996.
- Salezy F., *Filotea*, tłum. H. Libiński, Olsztyn 1985.
- Santorski A., *Duchowość sakramentów chrześcijańskiej inicjacji*, w: *Teologia duchowości katolickiej*, Lublin 1993, s. 149-177.
- Słomka W., *Duchowość sakramentów pokuty i pojednania*, w: *Teologia duchowości katolickiej*, Lublin 1993, s. 178-186.
- Urbański S., *Mistyka w polskiej tradycji*, w: *Mistyka drogą zjednoczenia z Bogiem*, red. M. Szymula, Warszawa 1999, s. 44-89.
- Urbański S., *Teologia modlitwy*, Warszawa 1999.
- Wider D.E., *Modlitwa. Studium z zakresu teologii modlitwy*, w: *Podstawy duchowe wobec Boga, Kościoła i człowieka*, red. M. Chmielewski, Lublin 1995, s. 153-185.

Słowa kluczowe: Czesław Domin, świętość, modlitwa, sakramenty, kult
Keywords: Czesław Domin, sanctity, prayer, sacraments, worship